

SUOMEN PANKIN KIRJASTO

000 002 9507

SUOMEN PANKIN
KIRJASTO

EDUSKUNNAN PANKKIVALTUUSMIESTEN

KERTOMUS

VUODELTA 1952

EDUSKUNNAN
PANKKIVALIOKUNNALLE

★

HELSINKI 1953

EDUSKUNNAN PANKKIVALTUUSMIESTEN

KERTOMUS

VUODELTA 1952

EDUSKUNNAN
PANKKIVALIOKUNNALLE

★

HELSINKI 1953

SISÄLTÖ:

	siv.		siv.
<i>Suomen talouselämä vuonna 1952</i>	3	Inventaukset sekä haarakonttorien ja asioiden tarkastukset	18
Teollisuus	3	Pankkivaltuusmiesten valvonnan alaiset rahastot	18
Maa- ja metsätalous	4	Johtokunta	18
Työmarkkinat	5	Rediskonttausehtojen muuttaminen	19
Ulkomaankauppa	5	Kansainväliseltä Jälleenrakennuspankilta saadut luotot	20
Kotimaankauppa	6	Uusia kirjeenvaihtajapankkeja	20
Liikenne	6	Suunnitelmat Suomen Pankin setelinannon katteen muuttamisesta	20
Raha- ja pääomamarkkinat	7	Ab Kemi Oy:n osakkeiden ostaminen	20
Korkotaso	8	Suunnitteilla oleva uusi rahayksikkö ja eräiden setelimallien muuttaminen	21
Maksutase ja pääomaliike	8	Kiinteistön osto	21
Hintataso	9	Setelipainon uudisrakennus	22
<i>Suomen Pankin toiminta</i>	10	Suomen Pankin perhe-eläkesäännön vahvistaminen	22
Rahan arvo ja pankin ulkomaiset suhteet	10	Eläkkeet ja avustukset	22
Luotonanto	11	Kalliipaikanlisät ja ylimääräisten toimenhaltijain palkkaus	22
Korkomäärät	12	Haarakonttorien valvojat	23
Setelistö	12	Pankkivaltuusmiehet ja tilintarkastajat	23
Setelinanto-oikeus ja sen käyttö	13		
Pankin suhde valtioon	14		
Ulkomaiset selvitystilit	14		
Remburssit	14		
Pankin tilinpäätös	15		
<i>Pankkivaltuusmiesten käsittelemiä asioita</i>	18		
Tilintarkastus	18		
Lainausliikkeen ja valuuttakaupan tarkastus	18		

Suomen talouselämä vuonna 1952

Vuonna 1951 vallinnutta korkeasuhdannaetta seurasi kertomusvuonna takaisku. Jo edellisenä vuonna maailmanmarkkinoilla oli alkanut ilmetä laskusuunnan merkkejä, varsinkin raaka-aineiden hinnat alenivat ja kysyntä supistui, mutta käänteeseen seuraukset alkoivat tuntua Suomessa vasta myöhemmin. Vielä kertomusvuoden alkukuukausina vienti, edellisenä vuonna tehtyjen toimitussopimusten nojalla, oli määrältään runsas ja hinnat korkeat, mutta vähitellen ulkomaisten supistunut kysyntä ja hintojen jyrkkä aleneminen vaikuttivat maamme vientiin ja sittemmin myös teollisuustuotantoon. Tuonnin paisuaminen vuoden alussa vaikeutti puolestaan ulkomaisten maksusuhteiden hoitoa. Ulkomainen maksutase muodostuikin harvinaisen epäedulliseksi.

Teollisuuden tuotanto ei näissä oloissa pysynyt edellisen vuoden korkealla tasolla vaan aleni jonkin verran. Maatalous taas kärsi tuntuvasti sateisesta kesästä ja huonoista sadonkorjuuilmoista. Metsäkaupat jäivät syksyllä melkoisen vähäisiksi ja kantohinnat alenivat. Kaikkiaan arvioidaan kansantulon vähentyneen kolmisen prosenttia edellisestä vuodesta, mutta loppuvuodesta heikkeneminen laajeni. Tällaiseen alenemiseen sopeutuminen ei olisi ollut kovin vaikeata, ellei kustannustaso melko yleisesti olisi ehtinyt mukautua edellisen vuoden huippuhintoihin.

Rahamarkkinat, jotka kertomusvuoden alkaessa tilapäisesti olivat helpottuneet, kiristivät alkuvuodesta uudelleen, ja tätä suuntaa jatkui vuoden loppuun saakka. Ottolainaus oli tosin melko runsas, mutta luotonkysyntä oli suuri moninaiisiin hyödyllisiin ja tärkeisiin tarkoituksiin sekä ennen kaikkea suuren tuonnin ja viennin hidastumisen aiheuttaman varastoimisen rahoittamiseen.

Syksyllä 1951 suunniteltu vakauttamispolitiikka antoi myönteisiä tuloksia, hintataso oli hitaasti laskeva ja inflaatiotendenssit

heikkenivät. Luottamus markan arvon säilymiseen vahvistui, mikä vuorostaan antoi tukea vakauttamispyrkimyksille.

Erityisenä saavutuksena on vielä merkittävä sotakorvausten viimeisten lähetysten toimitaminen määräpäivään, syyskuun 19 päivään, mennessä, jolloin kaikkiaan oli suoritettu 226.5 milj. korvausdollaria. Kertomusvuoden toimitukset olivat 10.5 milj. korvausdollarin arvoiset ja siten tuntuvasti vähemmän rasittavat kuin edellisten vuosien toimitukset. Kauppatilaston mukaan viime vuonna suoritettujen korvausten arvo oli 8 215 milj. markkaa, kun vastaava arvo edellisenä vuonna oli 12 396 miljoonaa.

Teollisuus

Teollisuustoiminta oli vuoden alkukuukausina jopa vilkkaampaa kuin huippuvuonna 1951. Huhtikuusta alkaen teollisuustuotannon volyyymi kuitenkin aleni painuen edellisen vuoden volyyymia pienemmäksi. Tilastollisen päätoimiston indeksien mukaan teollisuuden volyyymi koko vuonna oli n. 7 % alempi kuin edellisenä vuonna, mutta toiselta puolen suurempi kuin sitä edellisinä vuosina.

Tämä aleneva suunta johtui pääasiallisesti *vientiteollisuudesta*, jonka tuotantoa oli pakko ryhtyä rajoittamaan viennin supistuessa ja kun varastoimismahdollisuudet oli käytetty loppuun. Volyymi-indeksi aleni siten 128 pisteestä 109 pisteeseen eli noin 15 %. Ennakkotietojen mukaan supistui sahatavaran tuotanto 25 %, sulfaattiselluloosan 22 %, sulfiittiselluloosan 13 %, puuhiokkeen 10 % ja kartongin 28 %. Paperia tuotettiin kaikkiaan saman verran kuin edellisenä vuonna, mutta siten, että sanomalehtipaperin tuotanto lisääntyi ja muiden paperilaatujen supistui. Lisäystä tapahtui myös puutalojen valmistuksessa.

Myös kotimarkkinateollisuuden tuotanto pieneni, mutta vain vähäisessä määrässä. Tuotantovolyymin indeksi aleni 135 pisteestä 130 pisteeseen eli noin 4 %. Eri teollisuuskasvien kehitys oli erilainen. Niinpä tuotantovolyymin kasvoi mm. malminlouhinnan, ravinto- ja nautintoaineteollisuuden sekä sähkö-, kaasu- ja vesijohtolaitosten aloilla. Huomatava vähennys tapahtui sen sijaan konepaja-, kivi-, savi- ja lasi-, kemian sekä nahka- ja kumiteollisuudessa.

Rakennustoiminta oli ennakoarvioiden mukaan suunnilleen samalla tasolla kuin vuonna 1951. Rakentamisen tarve oli jatkuvasti yhtä suuri kuin aikaisemmin, ja rakennustarvikkeita oli yleensä riittävästi saatavissa; pullonkaulana oli pääomien niukkuus, ja luotonsaannin vaikeutuminen oli loppuvuodesta omansa rajoittamaan uusien rakennusyritysten alkamista. Arviolta käytettiin rakentamiseen noin 134 miljardia markkaa eli nelisen miljardia enemmän kuin edellisenä vuonna. Alkupuolella vuotta pidettiin kovin vilkasta rakennustoimintaa eräänä inflaationtekijänä ja koetettiin hillitä sitä, varsinkin mitä tulee julkisiin rakennuksiin, mutta kun suhdannekäänteen johdosta sittemmin alkoi ilmetä työttömyyttä, pyrittiin päinvastoin rakennustoimintaa vilkastuttamaan.

Ennakkotietojen mukaan valmistui kaupungeissa ja kauppaloissa rakennuksia runsaasti 7.3 milj. m³ eli 35 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Asuintaloja valmistui noin 3.1 milj. m³, joten nousu edellisestä vuodesta oli runsaasti 27 %. Uusien asuinhuoneistojen luku oli n. 12 500, joten se oli ennätyksellinen ja noin 32 % suurempi kuin edellisen vuoden vastaava luku.

Maanhankintalain mukainen rakennustoiminta jatkui entisellä vilkkauksella. Kertomusvuoden aikana valmistui kaikkiaan 12 180 rakennusta vastaten 12 670 edellisenä vuonna. Valmistuneista rakennuksista oli asuintaloja 5 470, kotieläinrakennuksia 3 410 ja muita rakennuksia 3 300. Keskenäisinä siirtyi seuraavaan vuoteen noin 15 860 rakennusta. — Maaseudun muussa rakennustoiminnassa ilmeni syksyllä selvää supistumista. Syynä tähän olivat sadon heikkous ja metsäkauppojen vähäisyys.

Maa- ja metsätalous

Sääsuhteet eivät kasvukautena yleensä olleet edullisia maanviljelykselle, sillä lämpötila pysytteli normaalia alempana ja sademäärä kuivan toukokuun jälkeen kesäkuusta alkaen ylitti normaalitason. Viljakasvien tuleentuminen viivästyi ja kaikkien viljelyskasvien korjuu vaikeutui aiheuttaen varsinkin sadon laadun huononemista; myös aikaisen lumentulon ja jäätyneen takia jäi jonkin verran viljaa korjaamatta ja syyskylvöjä tekemättä. Ennakoarvioiden mukaan saatiin vehnää 250 000 tonnia vastaten 214 600 tonnia vuonna 1951, ruista 181 900 tonnia vastaten 187 900 tonnia, ohraa 206 000 tonnia vastaten 209 700 tonnia eli leipäviljaa kaikkiaan 637 900 tonnia vastaten 612 200 tonnia edellisenä vuonna. Edelleen saatiin kauraa 726 000 tonnia vastaten 737 400 tonnia, perunoita 1 615 500 tonnia vastaten 1 384 000 tonnia ja peltoheinää 3 274 900 tonnia vastaten 2 942 400 tonnia vuonna 1951. Koko sadon määräksi on arvioitu 3 616 miljoonaa viljayksikköä, kun se edellisenä vuonna oli 3 380 miljoonaa. Näissä arvioissa ei ole otettu huomioon sadon laadullista heikkenemistä.

Karjatalouden alalla jatkui hidasta nousua. Ennakkotietojen mukaan maidon tuotanto nousi 2 650 milj. kiloon, mikä tietää vajaan 4 %:n nousua edellisestä vuodesta. Voin tuotanto lisääntyi arviolta 5 %, juuston tuotanto hiukan runsaammin. Sitä vastoin sekä lihan että munien tuotannon arvioidaan vähentyneen jonkin verran.

Metsätöitä tehtiin hakkuukautena 1951/52 runsaasti vuonna 1951 vallinneiden edullisten vientisuhdanteiden merkeissä. Kaikkiaan hakattiin 37.8 milj. pino-m³ vastaten 33.0 miljoonaa hakkuukautena 1950/51 ja tuntuvasti vähempää sitä edellisenä. Vuoden 1952 jälkipuolella muuttuneet suhdanteet johtivat niin metsänmyyntien kuin hakkuuiden supistumiseen. Kesä—joulukuun aikana oli hakattu 10.4 milj. pino-m³ vastaten 12.8 miljoonaa edellisenä vuonna. Tammikuussa 1952 oli metsätöissä kaikkiaan 200 000 henkeä eli saman verran kuin vuotta aikaisemmin. Tavallisuuden mukaan työvoima nopeasti väheni painuen alimmilleen heinäkuussa, jolloin se oli 32 000 eli viidennestä pienempi kuin edellisenä vuonna. Sen jälkeen se jatkuvasti

pysyi vähän alempana kuin edellisenä vuonna, ollen joulukuussa 110 000, mikä vastaa 125 000 vuotta aikaisemmin.

Työmarkkinat

Kertomusvuoden alkaessa työmarkkinat saivat leimansa edellisenä vuonna vallinneesta ylityöllisyydestä. Tavanmukaista talvi-työttömyyttä ilmeni tosin, mutta se pysyi vähäisempänä kuin vuonna 1951, sitä edellisestä vuodesta puhumattakaan. Syyspuolella tilanne kuitenkin, lähinnä viestisuhdanteissa tapahtuneen käänteen johdosta, alkoi huonontua, ja vuoden loppuun mennessä työttömien luku paisui tuntuvasti suuremmaksi kuin lähinnä edellisinä vuosina ylittäen joulukuussa jopa vuoden 1950 luvut. Työttömyysluetteloissa oli kertomusvuoden päättyessä 35 500 henkeä vastaten vain 3 600 henkeä vuotta aikaisemmin. Työttömistä enemmän kuin puolet oli sekatyöläisiä. — Valtion ja kuntien taholta on järjestetty työmaita, joilla suurin osa työttömistä oli töissä.

Pitkin vuotta oli töiden tarjonta miehille varsin runsas; työnhakemuksia oli enimmäkseen vähemmän kuin tarjottuja paikkoja. Syyskuussa suhde kuitenkin alkoi muuttua, ja marras—joulukuussa työnhakemuksia oli runsaasti enemmän kuin vapaita paikkoja. Työnvälitystoimiston naisosastolla työnhakemuksia kaikkina kuukausina oli enemmän kuin tarjottuja paikkoja — niinkuin asian laita oli ollut myös vuonna 1951 — mutta loppuvuodesta suhde entisestään huononi.

Työrauha säilyi kertomusvuonna paremmin kuin moniin aikoihin; vain joitakin harvoja ja suhteellisen vähäisiä työtaisteluja ilmoitettiin. Tämä liittyi tietysti edellisenä vuonna aikaansaatuun linnarauhaan. Viimeksi mainitun seurauksena oli myös, että kun hinnoissa ei tapahtunut sopimuksissa edellytettyä 5 %:n nousua, yleinen palkkatasokin jäi entiselleen. Kuitenkin oli havaittavissa melko yleistä, joskin pientä, palkkojen liukuminen ylöspäin, ja toisaalta työvoiman saannin helpottuminen oli omansa vähentämään „mustien” palkkojen maksamista. Vuoden loppukuukausina oli monilla aloilla havaittavissa urakkapalkkojen laskua.

Ulkomaankauppa

Kertomusvuoden alkukuukausina edulliset vientisuhdanteet vielä antoivat leiman vien-

nille, koska toimituksista oli sovittu edellisenä vuonna vallinneiden olosuhteiden pohjalla, ja viennin arvo oli melkoista suurempi kuin edellisenä vuonna. Vähitellen jyrkästi alentuneet hinnat, ostomaiden ostohalun väheneminen ja niiden käytäntöön ottama tuontimäärien ankara rajoittaminen kuitenkin johtivat viennin supistumiseen. Lopputuloksena oli, että koko vuoden viennin arvoksi tuli 156 746 milj. markkaa, joka vastaa 186 883 miljoonaa edellisenä vuonna. Vienti oli siten arvoltaan n. 16 % pienempi kuin silloinen ennätys, mutta edelleen paljon suurempi kuin sitä edellisinä vuosina. Viennin arvon alenemiseen vaikuttivat toisaalta vientihintojen huononeminen, toisaalta myös sen volyymin pieneneminen. — Kaupallisen viennin ohella jatkui syyskuuhun saakka sotakorvaustuotteiden vienti. Kun tämä oli loppuun suoritettu mainitun kuun 19 päivään mennessä, sen arvo oli tuntuvasti pienempi kuin edellisenä vuonna, nimittäin 8 215 milj. markkaa vastaten 12 396 miljoonaa vuonna 1951.

Tuonti oli heti alkuvuodesta ennätyksellinen, noin kaksi kertaa niin suuri kuin edellisenä vuonna, seurauksena auliista tuontilisenssien myöntämisestä. Kun viennin supistuminen kävi ilmeiseksi, ryhdyttiin tuontia rajoittamaan, mutta kun myönnettyjä lisenssejä vielä oli runsaasti käyttämättä, uusien lisenssien annon väheneminen vaikutti vain hitaasti. Loppuvuoden tuontiluvut olivat kuitenkin pienemmät kuin edellisenä vuonna. Kaikesta huolimatta tuonnin arvo kohosi ennätysmäärään, 182 080 milj. markkaan, sen oltua edellisenä vuonna 155 464 miljoonaa. Lisäys oli siten runsaasti 17 %. Tämä johtui tuonnin volyymin huomattavasta noususta, kun sitä vastoin tuontitavaroiden hintataso pitkin vuotta oli aleneva.

Kun vientihinnat alenivat tuntuvasti enemmän kuin tuontihinnat, muodostui vaihtosuhteita sitä epäedullisemmaksi, mitä pitämälle aika kului. Keskimäärin vaihtosuhteita oli 142 eli vain kaksi pistettä huonompi kuin edellisenä vuonna, mutta joulukuussa se oli enää 114 vastaten 189 joulukuussa 1951.

Viennin arvon näin supistuessa ja tuonnin arvon päinvastoin kasvaessa kauppatase muodostui erittäin heikoksi. Tuonnin enemmäys oli niin suuri kuin 25 334 milj. markkaa, kun edellisenä vuonna oli syntynyt 31 419 milj. markan vientienemmäys. Kauppatase oli

siten 56 753 milj. markkaa huonompi kuin edellisenä vuonna. Vaikka ottaakin huomioon, että kauppatase vuonna 1951 oli poikkeuksellisen edullinen, täytyy viime vuoden tuloista, verrattuna esim. aikaisempiin vuosiin, pitää erittäin heikkona. Edellisenä vuonna saavutettu vakavuus ulkomaisissa maksusuhteissa menikin suurimmalta osalta taas hukkaan. — Tulos ei ollut sen parempi, vaikka ottaisi huomioon sotakorvausviennin. Silloinkin tuonnin enemmitys oli 17 119 milj. markkaa vastaten 43 815 miljoonan vientienemmyyttä vuonna 1951.

Tuonnin kasvaessa sen kaikkien pääryhmien niin hyvin volyyymi kuin arvo ylitti edellisen vuoden vastaavat luvut. Raaka-aineiden tuonti oli suurimpama ryhmänä edustaen 41.4 % tuonnin arvosta ja vastaten 48.6 % edellisenä vuonna. Suhteellinen taantuminen johtui pääasiallisesti raaka-aineiden hintojen melkoisesta alenemisestä. Voimakkaammin lisääntyi koneiden ja kuljetusneuvojen sekä ravinto- ja nautintoaineiden tuonti, ja kun niiden hintataso pysyi entisellään, osaksi jopa kohosi, niiden osuus tuonnin koko arvosta lisääntyi nousten 26.9 ja 17.9 %:iin ja vastaten 20.8 ja 15.7 % edellisenä vuonna. „Muut kulutustavarat” halpenivat; vaikka niidenkin tuontivolyyymi kasvoi, jäi niiden osuus kokonaistuonnista 13.8 %:iin eli hiukan pienemmäksi kuin vuonna 1951.

Viennin rakenteessa tapahtui se huomattava muutos, että puutavarat ja puuteokset jälleen kohosivat ensimmäiselle sijalle johtuen siitä, että niiden hinnat keskimäärin olivat korkeammat kuin edellisenä vuonna. Tämän ryhmän osuus kokonaistuonnista kohosi tämän johdosta 39.3 %:sta 44.9 %:iin. Sen sijaan paperiteollisuustuotteet, joiden viennin volyyymi pieneni huomattavasti ja keskihinnat, alkuvuoden korkeasta tasosta huolimatta, painuivat paljon alle edellisen vuoden tason, saivat tyytyä toiseen sijaan 42.3 %:n osuudella vastaten 53.0 % edellisenä vuonna. „Muiden tavarain” viennin osalle tuli 10.9 % koko viennistä vastaten vain 6.6 % vuonna 1951, ja eläimistä saatujen ruokatarvikkeiden vähäinen vienti lisääntyi hiukan — vientipalkkioiden ansiosta.

Useimpien tärkeiden vientitavarain vienti oli kertomusvuonna vähäisempi kuin edellisenä vuonna, osaksi myös pienempi kuin vuonna 1950. Niinpä vietiin sahatavaroita 611 000 standarttia vastaten 875 000 stan-

darttia edellisenä vuonna, puuhioketta 143 400 tonnia vastaten 209 700 tonnia, sulfiittiselluloosaa 476 500 tonnia vastaten 593 700 tonnia, sulfaattiselluloosaa 245 400 tonnia vastaten 387 800 tonnia, paperia 569 100 tonnia vastaten 605 200 tonnia — sanomalehtipaperin vienti lisääntyi hiukan, mutta muiden paperilaatujen vienti supistui sitä tuntuvammin — sekä edelleen pahvia ja kartonkia 109 200 tonnia vastaten 164 800 tonnia, vaneria 222 000 m³ vastaten 279 000 m³ ja pyöreätä puutavaraa 5 112 000 m³ vastaten 5 305 000 m³. Ainoastaan puutalojen vienti pysyi — sanomalehtipaperin ohella — entisellä tasollaan; vienti oli näet 1 048 600 m² vastaten 1 038 400 m² lattian pinta-alaa edellisenä vuonna.

Kotimaankauppa

Kotimaankauppa pysyi yhtä vilkkaana kuin edellisenäkin vuonna. Tukkukaupan vaihto nousi kaikkiaan noin 251 miljardiin markkaan, joten se oli noin 7 % suurempi kuin vuonna 1951. Kun tukkuhintaindeksi oli laskenut mitättömän vähän, osoittaa tuo suhdeluku melko hyvin myös kaupassa vaihdettujen tavaramäärien kehitystä.

Liikenne

Laivaliikenne oli alkupuolella vuotta suuren tuonnin johdosta vilkkaampaa kuin edellisenä vuonna, mutta painui kertomusvuoden jälkipuoliskolla tuntuvasti alemmalle tasolle. Koko kertomusvuoden aikana lähteneiden laivojen luku oli 8 430 ja niiden nettorekisteritonnimäärä 5 958 000 vastaten 9 052 laivaa ja 5 846 000 tonnia edellisenä vuonna. Kauppalaihojen kuljettama tavaramäärä kuvastaa vielä selvemmin suhdanteiden muuttumista. Ulkomaille viety tavaramäärä aleni 7.5 milj. tonnista vuonna 1951 noin 5.9 milj. tonniin kertomusvuonna tuontimäärän pysyessä, loppuvuoden tuntuvasta vähenemisestä huolimatta, melkein entisellä tasolla eli 5.5 milj. tonnina. — Rahtimarkkinat huononivat vuoden varrella tuntuvasti.

Kauppalaihoja lisättiin eräillä uusilla laivoilla, mutta samalla poistettiin eräitä vanhoja aluksia, minkä johdosta laivojen kokonaisluku aleni 626:een. Samalla niiden bruttotonnimäärä kuitenkin lisääntyi lähes

7 % nousten 631 800 tonniin. Kauppalaihojen tonnimäärä ei tästä huolimatta vielä saavuttanut sodanedellistä tasoaan.

Rautateiden kuljettama tavaramäärä oli alkuvuodesta, kun sekä tuonti että vienti olivat runsaat, suurempi kuin edellisenä vuonna, mutta aleni sitten tuntuvasti. Koko kuljettettu tavaramäärä oli 17.0 milj. tonnia ja siten melkein 12 % pienempi kuin edellisenä vuonna. Tavarajunien vaununakselikilometriä määrä supistui. Samanlaisista vähennyksistä ilmeni matkustajaluvussa ja henkilöjunien vaununakselikilometriä määrässä.

Autoliikenne vilkastui suuresti, ja autojen tuonti oli runsaampaa kuin milloinkaan aikaisemmin. Kaikkiaan tuotiin, loppuvuoden rajoituksista huolimatta, uusia autoja ja autonautoja 26 500 kappaletta vastaten 18 700 edellisenä vuonna. Liikenteessä olevien autojen luku nousi täten 76 200:sta vuoden 1951 päättyessä 101 200:aan kertomusvuoden lopussa. Suurin lisäys tuli henkilövaunujen osalle, joiden luku nousi melkein 52 600:aan. Kuormavaunuja oli noin 44 500 ja linja-autoja 4 100. Moottoripyörien luku lisääntyi enemmän kuin kaksinkertaiseksi nousten 28 900:aan.

Lentoliikenne vilkastui huomattavasti, osaksi seurauksena Olympiakisojen aiheuttamasta matkailijaliikenteestä. Aeron lentokoneet ovat siten lentäneet noin 3.2 milj. kilometriä verrattuna vajaan 2.6 miljoonaan edellisenä vuonna. Kuljetettujen matkustajien luku nousi lähes 18 % eli 113 000:een, josta noin 60 % ulkomaisessa liikenteessä. Nousu tuli kokonaisuudessaan ulkomaisen liikenteen osalle.

Raha- ja pääomamarkkinat

Loppuvuodesta 1951 rahamarkkinoilla ilmennyt helpponeminen, joka lähinnä johtui edullisista vientsuhdanteista ja melkoisista vientiennakoista, loppui lyhyeen. Jo alkuvuodesta pääsi kiristynyt suunta jälleen valtaan ja sitä jatkui, kesällä tapahtunutta tilapäistä kevenemistä lukuun ottamatta, vuoden loppuun saakka ja yhä jyrkempänä. Luottolaitosten talletusliike oli tosin runsasta, mutta liikemaa ilma nosti nopeassa tahdissa shekkileille keräämänsä varat ja luoton tarve oli erittäin suuri. Tämä johtui monista syistä, ennen kaikkea tuonnin laajuudesta, viennin tyrehtymisestä ja vientiteollisuuden varastojen paisumisesta, vilkkaasta rakennustoimin-

nasta ym. investoimisesta sekä edelleen valtion ja kuntien rahantarpeesta. Kaikkien näiden tekijäin yhteistuloksena oli se, että rahamarkkinoilla kertomusvuoden päättyessä vallitsi erittäin suuri kireys.

Liikepankkien varsinainen talletusliike lisääntyi kertomusvuonna 13 064 milj. markkaa vastaten 28 %, kun lisäys edellisenä vuonna oli ollut 10 099 miljoonaa. Toiselta puolen niiden shekkilitit, juuri mainitusta syystä, vähenivät vielä enemmän eli 14 748 milj. markkaa, mikä vastasi runsasta kolmannesta näillä tileillä vuoden alkaessa olleesta määrästä, kun niillä olevat varat edellisenä vuonna olivat lisääntyneet ennätyskellisen voimakkaasti eli 18 307 miljoonaa. Siten liikepankkien ottolainaus yleisöltä kokonaisuudessaan väheni 1 684 milj. markkaa, kun se edellisenä vuonna oli lisääntynyt 28 406 miljoonaa. Myöskään liikepankkien kolmas ottolainauksen lähde, lainanotto muilta luottolaitoksilta, ei ollut omansa tuomaan helpotusta, sillä näilläkin tileillä olevien varojen määrä väheni 883 milj. markkaa vastaten 2 806 miljoonan nousua edellisenä vuonna.

Vaikka liikepankkien ottolainaus kokonaisuudessaan siten supistui 2 567 milj. markkaa, niiden luotonanto yllä mainituista syistä jatkuvasti kasvoi. Kertomusvuoden päättyessä niiden koko luotonanto oli 20 238 milj. markkaa, siis 23 %, suurempi kuin sen alkaessa. Luotonannon kasvu oli siten vielä suurempi kuin edellisenä vuonna, jolloin se oli ollut 18 707 milj. markkaa.

Luotonoton ja -annon välille näin syntyneitä jännityksiä tasoittamaan eivät tietenkään pankkien kassat tai muut käyttövarat riittäneet, vaan pankkien oli pakko kasvavassa määrässä turvautua Suomen Pankin apuun. Rediskonttausten määrä lisääntyi tämän johdosta kuukausi kuukaudelta, alennu- tosin vähäsen kesällä, mutta kasvaen loppuvuodesta sitä voimakkaammin. Siten liikepankit, joilla ei kertomusvuoden alkaessa lainkaan ollut velkaa keskuspankille, kertomusvuoden päättyessä olivat rediskontanneet vekseleitä 15 294 milj. markan arvosta.

Liikepankkien ulkomaiset saatavat ja velat ovat kummatkin kertomusvuoden aikana supistuneet, edelliset tosin melkoista enemmän. Siten pankkien nettosaatava ulkomailta, joka kertomusvuoden alkaessa oli 2 406 milj. markkaa, sen loppuun mennessä aleni 257 miljoonaan.

Muiden luottolaitosten, so. säästöpankkien, postisäästöpankin, osuuskassojen ja niiden keskusliikkeen, osuuskauppojen säästökassojen ja Kiinteistöpankin, luotonotto kehittyi aina elokuuhun voimakkaasti, mutta loppuvuosi oli heikompaa mm. heikon sadon ja vähäisten metsänmyyntien johdosta. Kaikkiaan näiden luottolaitosten ottolainaus lisääntyi 28 713 milj. markkaa eli runsaasti 25 %, kun lisäksi edellisenä vuonna oli ollut 29 577 milj. markkaa vastaten 37 %:n nousua. Luotonkysyntä oli niidenkin kohdalla suuri ja yleisesti niiden luotonantomahdollisuuksia ylittävä.

Suomen Pankin luotonannosta tehdään selkoa tämän kertomuksen toisessa osassa.

Pääomamarkkinat olivat vieläkin hiljaisemmat kuin edellisinä vuosina. Valtio tosin möi uutta, Pohjois-Suomen liikenneoajien parantamiseksi otettua, miljardin markan suuruiseksi tarkoitettua lainaa 825 milj. markan arvosta sekä edelleen IV säästöpankkilainan obligaatioita 2 525 milj. markan ja eräitä muita obligaatioita 346 miljoonan arvosta, mutta nämä sijoitettiin suurelta osalta postisäästöpankkiin eikä markkinoille. Muita obligaatiolainoja emittoitiin vain kolme, Helsingin kaupungin 600 milj. markan, Suomen Kiinteistöpankin 120 milj. markan ja Osuustukkukaupan 100 milj. markan arvosta. Kaikkiaan myytiin uusia obligaatioita 4 450 milj. markan arvosta vastaten 9 507 miljoonaa edellisenä vuonna. Tosiasiallisesti kuuletettiin vanhojen obligaatiolainojen obligaatioita paljon enemmän kuin uusia myytiin.

Arvopaperipörssi kuvastaa selvästi rahamarkkinoiden kiristyvää suuntaa; kiinnostusta osakkeisiin vähensi myös teollisuuden kohdalla huonompi aika. Osakekurssit olivat yleensä pitkin vuotta — lukuun ottamatta pientä nousua heinä—elokuussa — laskussa. Osakeindeksi aleni siten 203 pisteestä joulukuussa 1951 aina 164 pisteeseen kertomusvuoden joulukuussa. Teollisuusosakkeet olivat, tavallisuuden mukaan, muita herkemmat; niiden kohdalla osakeindeksi aleni 217 pisteestä 170 pisteeseen eli lähes 22 %, kun pankkiosakkeiden vastaava lasku oli 132 pisteestä 121 pisteeseen eli vain 8 %. Pörssinvaihto supistui tuntuvasti enemmän kuin keskimääräisen osakekurssin lasku olisi edellyttänyt; sen kokonaisarvo oli 1 984 milj. markkaa vastaten 2 781 miljoonaa edellisenä vuonna.

Korkotasotaso

Yleinen korkotasotaso aleni joulukuussa 1951 ja vuodenvaihteessa. Kertomusvuoden alusta talletustilien korko eri luottolaitosryhmissä tuli olemaan 5, 5 ¼ ja 5 ½ %, shekkitilien korko 1 % ja luotonannon korkein korko 8 %. Tammikuun lopussa liikepankit, jotka luottolaitosten välisten sopimusten pohjalla olivat maksaneet alemman talletuskoron kuin säästöpankit ja muut pienemmät luottolaitokset, ilmoittivat maksavansa saman koron kuin jälkimmäisetkin ja korottivat talletuskorkonsa 5 ½ %:iin. Kun jälkimmäiset vuorostaan korottivat korkonsa, liikepankit nostivat korkonsa 6 %:iin. Näin syntynyt „korkosota” uhkasi viedä lainsäädäntötoimenpiteisiin, koron ja muidenkin lainaehtojen säännöstelyyn. Tämän välttämiseksi luottolaitokset tekivät uuden sopimuksen, jonka mukaan kysymyksessä oleva korkoero supistui ¼ %:iin. Maaliskuusta alkaen talletuskorko siten oli 5 ½—5 ¾ % ja shekkitilien korko liikepankeissa 1 %, säästöpankeissa 1 ½ %. Muissa suhteissa korkokanta pysyi muuttumattomana koko kertomusvuoden ajan.

Maksutase ja pääomaliike

Lopullisia tietoja *ulkomaisesta maksutaseesta* ei vielä ole saatavissa, mutta kuitenkin voidaan jo nyt päätellä, että sen juoksevat menot hyvin tuntuvassa määrässä ylittivät sen tulot. Tämä johtui pääasiallisesti ulkomaankaupasta, jonka tuloksena oli 25 334 milj. markan menojen enemmisyys, kun vuonna 1951 syntyi 31 419 miljoonan tulonen enemmisyys. Edelleen on otettava huomioon, että kauppalaivaston rahtitulot olivat arviolta kolmanneksen pienemmät kuin edellisenä vuonna, mikä merkitsee noin viiden miljardin markan tulojen vähenemistä. Jos edellytetään, että maksutaseen muut juoksevat erät ovat pysyneet muuttumattomina, tultaisiin siten siihen tulokseen, että ulkomaisen maksutaseen juoksevat menot kertomusvuonna olisivat lähes 28 miljardia markkaa tuloja suuremmat, kun vuonna 1951 päinvastoin syntyi runsaasti 33 miljardin markan tulonen enemmisyys. Mahdollisesti esim. matkailuliikkeen tulos, Olympiakisojen johdosta, oli edullisempi kuin edellisenä vuonna, mutta kovin suuresti se ei voi muuttaa sitä tosiasiaa, että kertomusvuoden ulkomainen maksutase oli harvinaisen epäedullinen.

Tämä tosiasia kuvastuu toiselta puolen myös *ulkomaisessa pääomaliikkeessä*. Uutta ulkomaista luottoa saatiin kertomusvuonna jonkin verran. Huhtikuun lopussa Kansainvälinen Jälleenrakennuspankki myönsi Suomelle 20 milj. dollarin lainan lähinnä voimallisten rakentamiseksi, vientiteollisuuden konehankinnoiksi sekä raivauskoneiden hankkimiseksi. Tähän liittyi saman pankin marraskuussa myöntämä 18 milj. Ruotsin kruunun suuruinen laina puu- ja paperiteollisuuskoneiden hankkimiseksi Ruotsista. Edelleen saatiin joulukuussa ostaa Kansainväliseltä Valuutarahastolta 4.5 milj. dollaria, minkä summan vakuudeksi talletettiin mainittuun rahastoon vastaava määrä markkoja. Nämä vastaavat yhteensä noin 6 760 milj. markkaa, mutta näistä lainoista vain osa, vasta-arvoltaan 1 661 milj. markkaa, ehdittiin käyttää kertomusvuoden aikana. Uudeksi luotoksi on edelleen luettava mm. eräät laivanrakennuslainat, yhteensä 903 milj. markkaa, jotka järjestivät ulkomailta tilattujen laivojen valmistuksessa. Edelleen on ulkomainen velka lisääntynyt niillä erillä, jotka vuoden varrella on nostettu aikaisemmin eri tarkoituksiin myönnettyistä luotoista ja joiden yhteissumma oli 1 221 milj. markkaa. Näistä summista on toisaalta vähennettävä eräiden ulkomaisten velkojen kuoletukset, kaikkiaan 4 235 milj. markkaa, sekä eräät obligaatio-ostot ulkomailta, vasta-arvoltaan 611 milj. markkaa. Kun vielä otetaan huomioon eräitä tasoituseriä, saadaan tulokseksi, että Suomen pitkäaikainen tai puolipitkä velka ulkomaille kertomusvuoden kuluessa ei lainkaan kasvanut vaan päinvastoin väheni 1 158 milj. markkaa siitä huolimatta, että ulkomaisten lainojen tarve oli erittäin suuri.

Mitä tulee lyhytaikaisiin velkoihin ja saattaviin, on toistaiseksi tyydyttävä tietoon, että Suomen Pankin ja liikepankkien yhteenlaskettu ulkomainen nettosaatava, kirjattujen arvojen mukaan, kertomusvuoden alkaessa oli 33 754 milj. markkaa ja sen päättyessä vain 15 280 miljoonaa, joten voidaan sanoa 18 474 milj. markkaa käytetyn tuontiylijäämän maksamiseen.

Hintataso

Vuosia kestänyt inflatorinen hintainnousu muuttui kertomusvuonna hintainlaskuksi.

Tämä johtui osaksi edellisenä vuonna aikaansaadusta vakauttamissopimuksesta, johon sisältyi eräitä hintojen alentamisia, ja rahan arvon kiintenemisestä. Tämä suunta sai lisävahvistusta kansainvälisillä markkinoilla ilmenneestä hintainlaskusta. Näistä syistä hintaindeksit alenivat hitaassa tahdissa aina syksyyn saakka, jolloin aleneva suunta näyttää pysähtyneen.

Tukkuhintaindeksi laski siten 1928 pisteestä joulukuussa 1951 aina 1 734 pisteeseen syyskuussa, mutta nousi sen jälkeen hiukan, 1 765 pisteeseen joulukuussa. Hintataso oli tällöin 8.5 % alempi kuin vuotta aikaisemmin, kun se edellisen vuoden kuluessa päinvastoin oli kohonnut 34.0 %. Hintainlasku oli 9.2 % eli hieman suurempi kotimaisen kuin ulkomailta tuotujen tavaroiden, 6.5 %, kohdalla. Huomattava on, että hintojen aleneminen oli aivan mitätön maatalous- ja teollisuustuotteiden kohdalla, mutta että metsätuotteiden hinnat kotimaassa alenivat 22.2 %, tietenkin seurauksena ulkomaisten hintojen alenemisesta.

Elinkustannusindeksi pysyi käytännöllisesti katsoen entisellä tasollaan, sillä siihen metsätuotteiden hintainlasku vaikuttaa erittäin vähän. Kokonaisindeksi, joka, kun vuoden 1935 hinnat ovat pohjana, joulukuussa 1951 oli 1 166 pistettä, nousi tammikuussa 1 208 pisteeseen, mutta aleni sitten 1 195 pisteeseen kesäkuussa noustaksensa taas vähitellen 1 217 pisteeseen joulukuussa. Nousu edellisestä joulukuusta oli siten 4.4 %. Hintojen kehitys oli kuitenkin hyvin epäyhtenäinen, toiset hinnat nousivat ja toiset laskivat. Voimakkaimmin eli 32.9 % nousivat vuokrat, kun säännösteltyihin vuokriin sallittiin määrättyjä korotuksia; vuokra indeksi on kuitenkin paljon alempi kuin muut ryhmäindeksit. Myös veroindeksi nousi huomattavasti, 20.9 %. Ravintoindeksin nousu oli vähäinen, vain 4.2 %. Toiseen suuntaan kehittyivät lämmön ja valon indeksi sekä vaateindeksi. Edellinen aleni 8.1 %, jälkimmäinen 7.9 %. — Uusi elinkustannusindeksi, johon verot eivät vaikuta, kohosi 100 pisteestä 102 pisteeseen. — Rakennuskustannusindeksi taas oli joulukuussa 101 pistettä vastaten 105 pistettä vuotta aikaisemmin.

Suomen Pankin toiminta

Rahan arvo ja pankin ulkomaiset suhteet

Ulkomaiset valuuttakurssit pysyivät kertomusvuonna muuttumattomina; dollarin kurssi oli koko vuoden ajan 231:— markkaa, punnan kurssi 646:— markkaa ja Ruotsin kruunun kurssi 44:50 markkaa. Kanadan dollarin kurssi tosin nousi 227:— markasta 237:— markkaan, mutta se tapahtui meistä riippumattomista syistä ja johtui siitä, että Kanadan dollarin vaihtosuhte Yhdysvaltain dollariin muuttui. Markan kotimainen ostovoima on sekin, niinkuin edellä on osoitettu, säilynyt suurin piirtein muuttumattomana.

Vuoden varrella pankin ulkomaiset saatavat ja sitoumukset muuttuivat suunnilleen yhtä jyrkästi kuin edellisenäkin vuonna, mutta päinvastaiseen suuntaan. Suurin muutos tapahtui ulkomaisten valuuttojen tilillä, jolla kertomusvuoden alkaessa oli ennätysellinen saatava, nim. 24 123 milj. markkaa. Viikko viikolta, harvoin poikkeuksin, tämä valuuttavaranto pieneni viennin supistuessa ja tuonnin paisuessa, niin että valuuttoja vuoden päättyessä oli enää 9 645 milj. markan arvosta. Vähennys oli siten 14 478 milj. markkaa eli 60 %. Kertomusvuoden aikana kulutettiin näin ollen suurin osa edellisenä vuonna saatua valuuttamäärää. Koska melkoinen osa puheena olevalla tilillä olevia saatavia oli „heikkoja” tai sidottuja valuuttoja, näiden käyttömahdollisuudet esim. tuonnin rahoitukseen olivat suhteellisen rajoitettut.

Ulkomaisten vekselien tilillä ilmenevä saatava kehittyi päinvastaiseen suuntaan lisääntyen aluksi 2 659 milj. markasta 6 316 miljoonaan heinäkuun viimeisenä päivänä, mutta supistui jälleen 4 503 miljoonaan kertomusvuoden päättyessä. Tällöin se oli 1 844 milj. markkaa eli 69 % suurempi kuin vuoden alkaessa. Tälle tilille on merkitty mm. ne

dollarivekselit, jotka pankin asiakkaat ovat antaneet katteeksi siitä luotosta, jonka ne Suomen Pankin välityksellä ovat saaneet Kansainväliseltä Jälleenrakennuspankilta maamme teollisuuden kehittämistä ja laajentamista varten. — Ulkomaisten setelien ja korkolippujen tilillä esiintyvä verraten pieni saatava vaihteli suhteellisen vähän ollen vuoden päättyessä 175 milj. markkaa.

Ulkomaisiin saataviin on vielä luettava ulkomaisten selvitystilien saldomäärä, joka on saatu siten, että eri maiden selvitystilien saatava- tai velkasaldot on yhdistetty. Kertomusvuonna nämä tilit koko ajan ovat päättyneet saatavasaldoon, koska saatavat eräistä maista ovat yhteensä ylittäneet velat eräisiin toisiin maihin. Kertomusvuoden alkaessa tämä tili osoitti 3 297 milj. markan suuruista saatavasaldoa. Talvikuukausina tämä nopeasti kasvoi saavuttaen korkeimman määrän, 7 850 milj. markkaa, huhtikuun puolivälissä. Kevään ja kesän kuluessa puheena oleva saldo nopeasti supistui painuen 1 672 miljoonaan syyskuun lopussa. Vuoden loppuun mennessä se jälleen kasvoi nousten vuoden viimeisenä päivänä 4 430 milj. markkaan. Se oli tällöin 1 133 milj. markkaa eli 34 % suurempi kuin vuotta aikaisemmin.

Pankin kultakassa, joka sekin eräässä mielessä voidaan lukea ulkomaisiin saataviin ja ainakin on niihin rinnastettava, pysyi kertomusvuonna käytännöllisesti katsoen muuttumattomana. Vähennytyään runsaan miljoonan verran se kertomusvuoden päättyessä oli 5 863 milj. markkaa.

Ulkomaisia velkoja esiintyi kertomusvuonna kolmella tilillä; ulkomaiset selvitystililtä eivät enää tule näkyviin tiliaseman velkapuolella, koska tällä tilillä esiintyvät velat sisältyvät varojen vastaavaan kohtaan vähennyksinä. Suurin velka on merkitty ulkomaisten tilinpitäjien tilille, jolla kertomus-

vuoden alussa oli 1 256 milj. markkaa. Vähitellen tämä velka sitten lisääntyi nousten vuoden viimeisenä päivänä 4 323 miljoonaan. Tämä velka oli siten lisääntynyt 3 067 milj. markkaa eli 244 %. Toiseksi esiintyi pankin ulkomaisia sitoumuksia ns. IFB-katteen tilillä. Tälle tilille on kirjattu se velka Kansainväliselle Jälleenrakennuspankille ja Kansainväliselle Valuuttarahastolle, joka on vastaamassa pankin saatavien puolelle kirjattuja valtion vekseleitä. Tämä velka oli kertomusvuoden alkaessa 1 662 milj. markkaa, mutta kasvoi 2 697 miljoonaan, kun pankki kertomusvuoden lopussa osti Kansainväliseltä Valuuttarahastolta 4.5 milj. dollaria. Kolmantena velkatilinä on „ulkomainen velka”, jolle tilille on kirjattu kyseessä olevilta kansainvälisiltä laitoksilta saatujen lainojen kulloinkin nostettuna oleva määrä. Tämä velka nousi kertomusvuoden aikana 1 848 milj. markasta 2 573 miljoonaan. Viimeksi mainittu summa on 11 140 000 dollarin vasta-arvo. — Edellä käsitellyt sitoumukset eivät yleensä ole Suomen Pankin omia velkoja vaan sen maamme talouselämälle välittämiä ulkomaisia luottoja.

Selvemmän kuvan saamiseksi Suomen Pankin ulkomaisista saatavista, kultakassa mukaan luettuna, ja veloista esitetään vielä seuraava yhteenveto, josta myös tulevat näkyviin nettosaatavan viimeaikaiset muutokset.

Suomen Pankin kotimainen luotonanto vuonna 1952

Kuukauden lopussa	Valtion vekselit milj. mk	IMF- ja IBRD-luotot milj. mk	Muut vekselit milj. mk	Hypoteekkilainat milj. mk	Kassakreditit milj. mk	Rediskontaukset milj. mk	Yhteensä milj. mk
1951							
Joulukuu	7 023	1 662	11 567	47	378	17	20 694
1952							
Tammikuu	6 453	1 662	12 253	47	30	217	20 662
Helmikuu	4 994	1 662	12 803	57	390	1 995	21 901
Maaliskuu	3 211	1 662	12 544	57	493	4 995	22 962
Huhtikuu	1 517	1 662	13 247	57	455	7 655	24 593
Toukokuu	2 491	1 662	14 973	57	489	8 332	28 004
Kesäkuu	3 780	1 662	16 134	57	264	9 962	31 859
Heinäkuu	7 107	1 662	15 752	57	387	7 346	32 311
Elokuu	16 394	1 662	15 248	57	370	5 716	39 447
Syyskuu	15 273	1 662	15 725	57	528	7 412	40 657
Lokakuu	14 211	1 662	15 406	57	441	8 422	40 199
Marraskuu	17 321	1 662	15 230	57	512	9 512	44 294
Joulukuu	13 076	1 662	14 678	57	225	17 217	46 915

Suurin muutos on havaittavissa rediskonttausten kohdalla. Näitä ei kertomusvuoden alkaessa käytännöllisesti katsoen ollut lain-

Vuoden päättyessä	Ulkomaisia saatavia milj. mk	Ulkomaisia sitoumuksia milj. mk	Nettosaatavia milj. mk
1950	10 002	9 913	89
1951	36 115	4 767	31 348
1952	24 617	9 594	15 023

Suomen Pankin ulkomaiset maksusuhteet, jotka niin tavattomasti paranivat vuoden 1951 edullisten suhdanteiden johdosta, ovat siten taas tuntuvasti heikentyneet.

Luotonanto

Suomen Pankin kokonaisluotonanto, joka vuonna 1951 oli vähentynyt puoleen, lisääntyi jälleen kertomusvuoden aikana, aluksi hitaasti, mutta sittemmin nopeassa tahdissa saavuttaen huippunsa vuoden päättyessä. Luotonannon kokonaismäärä kasvoi täten 20 694 milj. markasta aina 46 915 miljoonaan ja oli siten nimellisesti suurempi kuin milloinkaan aikaisemmin. Lisäys oli kokonaista 26 221 milj. markkaa eli 127 %. Luotonannon rakennetta ja sen kehitystä kuukausi kuukaudelta valaisee seuraava asetelma. Niinkuin siitä näkyy, ovat keskuspankin kolme tärkeintä luottomuotoa kaikki osaltaan vaikuttaneet luotonannon voimakkaaseen kasvuun, kuitenkin huomattavasti eri määrin.

kaan olemassa, mutta jo ensimmäisinä kuukausina, kun rahamarkkinat alkoivat kiristyä, liikepankit joutuivat turvautumaan Suo-